

LÄRORIK

Tidskrift för pedagogisk utveckling inom förskola och grundskola

Linköping
Där idéer blir verklighet

Friska vindar

Ny syn på hälsoarbete i förskola och skola

Goda grannar på gården

Vilket hälsosamt ståhej!

Förskolans smarta lådcykel

12

6

10

Innehåll

- 3** Hälsa – Dags att välja en ny strategi
- 5** » Att förändra är en långsiktig process «
- 6** Stoj och sko! För den goda hälsans skull
- 8** Arbetsterapeut i skolans värld
- 10** Förskolans lådcykel som pricken över i:et
- 12** Odlar en ny relation med grannarna i Ryd
KLURINGEN
- 14** » Hur gör vi skillnad för varje elev? «
- 16** Försöksballongen – notiser

LÄRORIK NR 3 • 2018

En skrift för pedagogisk utveckling inom förskola, grundskola och fritidshem i Linköpings kommun

Utgivare: Utbildningskontoret, Linköpings kommun

Redaktionsråd: Kathrin Hansson, Christel Horsak, Ingela Hultin Sabel, Klas Lind, Lennart Lundwall, Mark Olson, Madeleine Zerne

Redaktör: Lennart Lundwall

Ansvarig utgivare: Christel Horsak

e-post: larorik@linkoping.se

webb: www.linkoping.se/larorik

Skribenter: Anika Agebjörn, Bulle Davidsson, Zandra Erikshed, Christel Valsinger

Omslagsbild, sid 3,4-5, 14, 15,16: Shutterstock

Form, bildbearbetning

och grafiskt original: Mark Olson

Tryck: Ringqvist Tryckeri AB, Norrköping

ISSN 2001-1253

Steget från åtgärdande till hälsofrämjande

Stärk det som redan fungerar! I flera artiklar i det här numret av Lärarik nämns dessa ord. Att bygga på det som är bra, en självklarhet kan tyckas men ändå letar vi ibland efter problem och orsaker, istället för att fortsätta med och förstärka det som fungerar.

Vi hör allt mer om ökad psykisk ohälsa och det ska inte förringas. Vi behöver sätta in kraftfulla åtgärder för att varje barn/elev ska få förutsättningar till lärande. Sofia Kvist Lindholm, lektor i pedagogik, framhåller vikten av att inte utgå från en generaliserad bild av ungas psykiska ohälsa, utan istället utgå från elevernas behov på den specifika skolan.

Att gå från åtgärdande till mer hälsofrämjande och förebyggande arbete kräver ett långsiktigt processarbete. Förändring tar tid och behöver hållas i för att det ska bli en förändring ”på riktigt”. Att bygga upp elevhälsoarbete på skolan och ge elever möjlighet att möta olika professioner är tidskrävande men en förutsättning för att ge alla elever likvärdiga förutsättningar.

Sofia Kvist Lindholm säger att sociala relationer är det som får unga att må bra. Inte bara unga tänker jag. Vi alla mår bra av att ha fungerande sociala relationer. Det gör att vi blir starka, får självkänsla och vågar pröva nya tankar och arbetssätt. Det är då vi kan utvecklas i vårt lärande och då vara goda förebilder för våra barn och elever.

Höstterminen är igång, en härlig känsla!

Vi kan alla göra skillnad så att varje barn/varje elev kan utvecklas, få sin guldbiljett till gymnasieskolan och leva sina drömmar.

Tillsammans når vi målen!

#förvarjebarn#förvarjeelev

Christel Horsak Skolchef

Dags att välja en ny strategi

Den bild som förmedlas av ungas ohälsa är ofta förenklad. Verkligheten är mer komplex och innehåller framförallt en dubbel bild. Medan majoriteten av de unga mår bra och trivs med livet, rapporterar flera samtidigt problem med huvudvärk, nedstämdhet, stress och sömnsvårigheter.

Sofia Kvist Lindholm är lektor i pedagogik vid Linköpings universitet. Tillsammans med **Anette Wickström**, docent på Tema Barn, forskar hon om vad ungas hälsorapporter står för och hur skolor utformar sitt arbete med ungas psykosociala hälsa. Rekommendationerna är tydliga: Utgå från skolans specifika behov, stärk det som fungerar bra, arbeta på flera nivåer och undvik generaliseringar och medikalisering.

– Det handlar om en dubbel bild som vi måste våga se och utgå från, säger hon. Det gäller att skilja mellan vardagsproblem och allvarliga problem. De flesta ungdomar mår bra och trivs med livet även om de kan vara stressade inför prov och ha problem med familj och vänner.

– Sedan finns det en liten andel som mår riktigt dåligt, och för dem behövs individuella lösningar.

Den bild som förmedlas, inte minst av media, är skev. Vidare sker en grov förenkling och medikalisering där problem som rapporteras av unga klumpas ihop och tolkas som tecken på psykisk ohälsa.

– När ungdomar fyller i en enkät och rapporterar att de känner oro och stress, klassas det som

tecken på depressiva symptom. Men när vi intervjuar eleverna om vad dessa problem innebär i deras vardag och vad de står för, visar det sig i de allra flesta fall handla om vardagsstress, konflikter och oro som är övergående.

– Risken är att vi medikaliserar nor- ▶

- mala svårigheter i livet. Att vi framställer något som sjukt, som i själva verket är en reaktion på att livet inte är enkelt.

Det viktiga för den enskilda skolan är att utgå från elevernas behov på den specifika skolan och inte från en generaliserad bild av ungas psykiska ohälsa, understryker Sofia Kvist Lindholm. Alla insatser måste börja med en ordentlig kartläggning. I vilka situationer, på vilka områden uppstår problem? Hur ser problemen ut? Vilka ungdomar drabbas?

Men skolan bör inte bara fokusera på problem, utan också stärka det som redan fungerar. Vad får då unga att må bra?

– Sociala relationer, svarar Sofia Kvist Lindholm utan att tveka. Att känna sig accepterad, ha någon man litar på och kan prata med, det är det entydiga svar vi får från ungdomarna. Det hjälper dem även att hantera skolstressen i vardagen. När de sociala relationerna inte fungerar bra är det också det som ungdomarna lyfter fram som något som påverkar dem negativt.

– Att arbeta på flera nivåer med att stimulera sociala relationer kan alltså vara en bra strategi, parallellt med att jobba med att skapa rimliga krav och förutsättningar för eleverna att klara sin skolgång.

” **Alla insatser** måste börja med en ordentlig kartläggning. I vilka situationer, på vilka områden uppstår problem? Hur ser de ut? Vilka ungdomar drabbas?

Skapa mötesplatser som elevcafé och klassråd, göra saker ihop, jobba i små grupper och synliggöra och aktivt arbeta med normer, värden, gruppprocesser och konflikthantering.

I sin avhandling 2015 granskade Sofia Kvist Lindholm två generella manualbaserade program för förebyggande hälsoarbete i skolan, DISA och SET. Hennes rekommendation är att undvika sådana universella program, en rekommendation som också Skolverket har gått ut med. Dessa manualbaserade program utgår från fördefinierade fiktiva problem som ungdomarna tränas i att anta och arbeta med samtidigt som det inte finns utrymme att synliggöra och arbeta med ungdomarnas verkliga problem och den mängd orsaker som ligger bakom.

Programmen förenklar ungdomars ohälsa genom att enbart fokusera på att förändra individens sätt att tänka och reagera. Sociala och strukturella faktorer i skolmiljön lämnas därhän, trots att de visat sig ha stor betydelse för hur ungdomar mår.

Programmen stjäl också resurser. Istället för att arbeta fokuserat och på individnivå med de elever som verkligen mår dåligt riktar de här programmen in sig på alla elever. De sägs vara förebyggande, men använder behandlingsmetoder och bygger på förutsättningen att eleverna har specifika problem, även om så kanske inte är fallet.

Det kan vara svårt för den enskilda skolan att avgöra vilken grund programmen vilar på och vilka konsekvenser de kan få, säger Sofia Kvist Lindholm. När programmen marknadsförs kan det vara lätt att se det som en lösning på skolans uppdrag att arbeta med elevernas hälsa, även om rekommendationen är att undvika dem.

Istället bör skolan bygga upp ett eget strukturerat och långsiktigt arbete som både fokuserar på att tillvarata och stärka det som får ungdomarna att må bra, och identifiera och arbeta med deras aktuella problem. För det krävs kart-

MERSMAK Om socialt liv och kamratkultur

- Thornberg, R. (2013) *Det sociala livet i skolan*. Stockholm: Liber.
- Löfdahl, A. (2007). *Kamratkulturer i förskolan - en lek på andras villkor*. Stockholm: Liber.
- Sofia Kvist Lindholms avhandling: *The Paradoxes of Socio-Emotional Programmes in School. Young people's perspectives and public health discourses*. Tema Barn, Linköpings universitet, 2015.

läggningar, men även ett aktivt arbete med att bygga tillitsfulla relationer mellan elever och vuxna i skolan. Elever som mår riktigt dåligt behöver känna en trygghet i att de kan vända sig till någon som lyssnar och kan slussa dem vidare för att få individanpassad hjälp. Här finns en väl uppbyggd struktur med olika professionsgrupper i skolan. Att få kontinuitet i det förebyggande, hälsofrämjande och åtgärdande arbetet och att följa upp och anpassa olika insatser är centralt.

Hon är medveten om att det här tar tid – men det måste få ta tid, konstaterar hon avslutningsvis.

– Annars är risken att vi satsar tid och pengar på insatser som ändå riskerar att missa målet och i värsta fall riskerar att få motsatt effekt.

Text: Anika Agebjörn
Foto: Shutterstock

Foto: Martin Bengtsson

Sofia Kvist Lindholm

Lektor i pedagogik, Linköpings universitet

KORTINTERVJU:

Teresia Ängarne Lindberg, sakkunnig

”Att förändra är en långsiktig process”

– Många metoder avsedda att förändra en situation kring elever har kommit och gått över tid. Tankarna bakom är ofta goda men den långsiktiga effekten uteblir i de allra flesta fall. Det som krävs är ett långsiktigt processarbete där vi tänker igenom ordentligt vad vi behöver förändra.

Det säger **Teresia Ängarne Lindberg**, sakkunnig på utbildningskontoret, och en av dem som arbetar med att utveckla elevhälsoarbetet i Linköpings kommun. Kommunen har under året beviljats statsbidrag av Skolverket, men tidsramen är snäv, hela projektet ska genomföras på ett halvår och det är redan dags för avrapportering.

– Ett tankefel från Skolverkets sida, konstaterar Teresia Ängarne Lindberg, den här sortens förändringar måste ju göras på lång sikt.

Åtta grundskolor och två gymnasieskolor är med. De skolor som drivit egna projekt har haft utbyten med varandra, och också erbjudits föreläsningar kring fysisk och psykisk hälsa.

Elevhälsoarbetet i kommunen har också genomlysts av externa konsulter och sedan en tid tillbaka har rektorer och enhetschefer med stöd av förvaltningen arbetat med resultaten. Här vill de hitta svar på frågor som: Vilket stöd kan vi erbjuda? Är det rätt form av stöd?

Teresia Ängarne Lindberg lyfter i samtalet fram några viktiga hörnstenar i det förebyggande arbetet med barns psykiska hälsa:

– Vi behöver skapa goda relationer, mellan såväl barn och vuxna som vuxna-vuxna och barn-barn. Det är en förutsättning för kunna skapa goda lärmiljöer.

– Vi ska inte alla bli kuratorer, men vi ska göra vårt bästa för att se eleverna och kunna fånga upp problem.

Ett exempel då många situationer uppstår är rasterna. Där bör det finnas vuxna rastpedagoger som stöttar eleverna på olika sätt.

– Om vi blir bättre på att fånga upp vad som händer på rasterna kommer krångliga situationer, som splittrar barnen och står i vägen för möjligheten att koncentrera sig under lektionstid, att avta med tiden.

Att samarbeta med föräldrarna är en annan sådan hörnsten, liksom att som vuxen våga granska sig själv, sina egna reaktioner, fördomar och synsätt.

Och slutligen:

– Tro aldrig att du vet något om en annan människa! Öppna dig för att få veta mer, intressera dig! Risken är annars stor att du missar viktig kunskap.

Foto: Majla Ängarne

” **Vi ska inte alla bli kuratorer, men vi ska göra vårt bästa för att se eleverna.** ”

Text: Anika Agebjörn

Stoj och skojoj!

För den goda hälsans skull

Rörelse påverkar inte bara den fysiska hälsan utan i lika hög grad den psykiska. Därför bryts femmornas lektion i halvtid för en stunds dans, en så kallat pulshöjande aktivitet. Den stärker såväl ork som koncentration för resten av lektionen. Det är hälsovecka på Hagbyskolan. I trädgården ute på skolgården pågår en kubstafett och på sportplanen är flera bollekar i full gång.

Men hälsa handlar inte bara om fysisk aktivitet. Andra inslag i veckan är lektioner om stress, sömn och kost, som hålls av psykolog, kurator och skolsköterska.

Och eleverna är med på noterna.

– Alla mår dåligt ibland, säger sjätteklassaren **Almedina Huvic**, men vi har några vi kan vända oss till här på skolan.

Och **Warren Bwanika** erkänner att han känner sig stressad ibland.

– Fast just nu är det mest på grund av kameran, ler han med en blinkning till fotografen.

Liza Dahlqvist är specialpedagog och ingår i en projektgrupp för det hälsofrämjande arbetet på Hagbyskolan. Gruppen har förberett hälsoveckan.

– Vi vill visa eleverna hur de olika delarna hänger ihop, hur sömn, kost, psykiskt välbefinnande och rörelse alla påverkar vår hälsa, säger hon.

Det började med att skolans personal reagerade på elevernas hårda språkbruk.

– Vi pratade med eleverna och kunde se att vissa situationer var särskilt utsatta, som när de väntar och står i kö, på raster eller långa lektioner då de har svårt att fokusera.

Med hjälp av ett statsbidrag har skolan fått ekonomiskt stöd, 322 000 kronor, för att jobba förebyggande med elevhälsa.

På skolan finns ett elevhälsoteam, EHT, med ansvar för förebyggande och hälsofrämjande arbete. Men risken, påpekar Liza Dahlqvist, är att de är frånkopplade

Mitt under **Emma Larssons** lektion bryter **Karin Wettermarks** femmor och reser sig för ett kort dansant gympapass till musik och bild. Höjd puls ger bättre koncentration är tanken bakom den här hälsorutinen i klassen. Överst t h: specialpedagog **Liza Dahlqvist**.

vardagen i skolan och får rycka in först när det brinner. Tanken är att göra dem mer synliga och inkludera dem mer i skolans reguljära verksamhet.

Skolpsykolog **Emma Larsson** är inne på samma spår. Hon har tidigare arbetat med barn och unga inom olika delar av sjukvården.

– Ångest är nog den vanligaste sök-

orsaken, säger hon och pekar på flera möjliga bidragande faktorer; stressade föräldrar på en tuff arbetsmarknad och den ständiga digitala uppkopplingen kan antas vara några.

Som skolpsykolog vill hon komma in tidigare, bli bättre på att jobba med hälsofrämjande insatser istället för, som hon säger, bara släcka bränder.

Skolpsykolog Emma Larsson berättar om vad som kan orsaka rädsla hos en människa och om olika sätt att hantera den.

– Ett sätt kan vara att tidigt lära sig om sina känslor, att de är en del av oss. Att barnen får ett språk för dem, blir medvetna om dem och lär sig känna igen dem. Känslorna ska inte viftas bort, de ska respekteras.

I en lektion i årskurs sex berättar Emma Larsson om våra rädslor och hur de påverkar oss.

– Rädsla är en av våra nio grundkänslor. Den är viktig för vår säkerhet, den hjälper oss att reagera snabbt i en farlig situation.

Spindlar, ormar, höga höjder och toaletter, att misslyckas i skolan, att föräldrar ska skilja sig, är sådant vi ofta är rädda för, fortsätter hon. Och att prata inför klassen.

Och hon berättar om hur en liten del av

vår hjärna, amygdala, aktiveras när vi blir rädda. Den skickar ut signaler i kroppen, som snabbt börjar producera adrenalin och kortisol. Vi blir snabbare och starkare och kan förhoppningsvis avvärja faran. Vi stressas hårt men under kort tid. Det skadar oss inte utan är tvärtom en naturlig och nödvändig reaktion.

Men, fortsätter hon, det är en helt annan sak med långvarig stress, en ständig oro som gnager och ger oss ångest, ont i magen och kanske i huvudet. Den sortens stress påverkar kroppen negativt.

En annan del av hjärnan, hippocampus, hjälper däremot till att lugna ner oss. Ett sätt att stärka hippocampus är just att träna. Därför bidrar fysisk rörelse till att reglera starka känslor. Den förbättrar dessutom koncentrationsförmågan och

hjälp oss nyansera, tänka logiskt och prova nya sätt att hantera olika situationer.

Skolelever rör sig mest fram till årskurs fem, sedan vänder det brant neråt och botten nås i gymnasiet, berättar Liza Dahlqvist. Grunden till en aktiv livsstil läggs tidigt i livet och här har skolan ett ansvar.

– Vi vill stimulera eleverna till att röra sig på rasterna, så vi har satsat på bland annat motorikbana, uteklassrum och rörelsematerial. Allt hänger ihop och när vi medvetet jobbar med rörelse blir också den psykiska hälsan bättre, liksom skolresultaten och närvaron i skolan, avslutar hon.

Text: Anika Agebjörn
Foto: Mark Olson

Arbetsterapeut i skolans värld

Säkrar elevernas lärmiljö

– Jag fick hjälp att ställa in stolen så att jag sitter bra. Då fattar man att det är viktigt för dem hur vi mår och att det ska gå bra för oss.

Adrian Roux ger ett konkret exempel på vad en arbetsterapeut kan betyda i skolans miljö. Han går i fjärde klass i Vallastadens skola. Här arbetar **Lisette Gustafsson Häll** som arbetsterapeut sedan skolans start förra hösten.

– Vi fick prova på att ha en arbetsterapeut i elevhälsoteamet där jag jobbade tidigare, berättar rektor **Malin Westlund**.

Det var i ett projekt på T1, Familjelotsen (se fotnot). Malin kunde konstatera att arbetsterapeuten tillförde en ny och breddad kompetens, både när det gäller stödstrukturer för elever och anpassningar i lärmiljön.

– Det blev lättare att ringa in vad elever behöver för att få en lyckad skolgång.

Så när Malin Westlund själv fick chansen, som rektor på Vallastaden, beslutade hon tillsammans med särskolans rektor Martina Almén att anställa en arbetsterapeut.

Ett inte så långsökt beslut kanske, för skolmiljö är även elevernas arbetsmiljö och mycket i lärprocessen är arbetsterapeuters hemmaplan.

Struktur, rutiner, tid, aktiviteter och sinnesintryck är centrala begrepp när Lisette Gustafsson Häll berättar om sin funktion på skolan. Hon jobbar med den fysiska, psykiska och sociala miljön både med motoriska färdigheter och processfärdigheter. Där ingår även kognitiva färdigheter som minne, uppmärksamhet, tid.

En central uppgift är att kartlägga elevernas miljö. Lisette observerar ljus, ljud och andra sinnesintryck i klassrummen, men också hur elever och lärare interagerar, hur strukturer tydliggörs och uppgifter förmedlas.

– En fläkt som brummar eller starka lysrör kan vara störande för barn som saknar filter.

– Väggar som är fulla med spännande bilder och budskap drar fokus från det lektionen handlar om. Att intryckssanera underlättar för barnens läroprocess.

En bullrig miljö kan avhjälpas med hörselkåpor, men också med en huva eller en keps. Skärmen skärmar av, konstaterar Lisette.

– Varför skulle ett barn inte få ha keps på sig på lektionen? Den kan faktiskt hjälpa till med koncentrationen.

Att anpassa stolen till eleven är ett annat exempel. Är sittandet inte optimalt påverkas uppmärksamhet och koncentration, båda centrala i inlärning. Men, som Lisette konstaterar, det måste göras inte bara en gång för alla, utan två gånger per år när det handlar om växande individer.

Hon arbetar också med att synliggöra strukturer. Är det tydligt vad vi ska göra nu, när vi ska börja respektive sluta? Och vad är syftet? Här blir tiden viktig.

– Så mycket i skolans värld styrs av tid. Barnen behöver inte bara kunna klockan utan också få en konkret upplevelse av

I korridoren går Lisette med **Elicia Kacho**.

tid. Hur mycket är tio minuter? Vad kan jag hinna på en halvtimme?

Lisette arbetar också med enskilda elever som kan behöva stöd. I strukturerade samtal med eleven kartlägger hon deras dagliga aktiviteter och får en bild av hur de själva uppfattar sin vardag. Efter det formas strategier som kan få skoldagen att funka.

– Vad fungerar, vad fungerar inte? Eleverna sitter i stort sett alltid med svaren själva, det glömmar vi lätt. Vi behöver prata med eleverna, inte om dem.

Bemötande är en annan central faktor i arbetsmiljön. Att både elever och lärare

Stol och sittställning måste stämma. Vera Rosén får experthjälp.

visar respekt för att alla är olika. Något barn kan ha svårt för att gå till matsalen, andra är överkänsliga för lukter. En del behöver glasögon, andra hörselkåpa, någon vill stå och jobba. Vi har alla olika behov.

– Jag kartlägger och redovisar fakta, säger Lisette. ”Så här är läget”. Sedan får vi försöka hitta praktiskt möjliga lösningar tillsammans med elev, lärare och vårdnadshavare.

På den förebyggande nivån har hon hållit en utbildning i kognition för en del av skolans personal, bl a om hur vi behöver forma skolans miljö så att den även

passar personer med annorlunda kognition, t ex genom tydlig struktur och rutiner. Något som för övrigt alla mår bra av.

Också rektor Malin Westlund understryker vikten av det relationella perspektivet, att lyssna på eleverna och hitta rätt väg för varje individ.

– De har ofta de klokaste svaren, säger hon. Vår uppgift som skola är att ge dem de rätta förutsättningarna för lärande, och jag som ledare ska ge pedagogerna de rätta förutsättningarna.

Fext: Anika Agebjörn
Foto: Lennart Lundwall

FULL KOLL Om familjelotsen

Familjelotsen var ett samverkansprojekt för att utveckla metoder att ge bättre stöd till familjer med sammansatta behov där en eller flera av familjemedlemmarna har en neuropsykiatrisk diagnos.

Under projektet fick familjer stöd av familjeombud som arbetade på uppdrag av familjerna och företrädde dem. Projektet pågick från 1 augusti 2014 till 31 juli 2017.

Förskolans lådcykel som

När barnen på förskolan Vidingsjö By skulle gå till närmaste bibliotek tog det en timme. Nu går det på några minuter att ta sig dit. Med lådcykel.

m pricken över i:et

Dags för en klimatvänlig tur till biblioteket

På förskolans gård cyklar en pojke runt, runt och gråter. Det är inte hans tur att åka lådcykel till biblioteket i Ekholmen, inte den här gången. Besvikelsen är stor. Tårarna sprutar. Det är inte lätt för en treåring att acceptera ”nästa gång”. Dit känns det som en evighet.

Alma Karlsson, däremot, är glad, för hon ska med. Hon står beredd med hjälmen under armen. Alma är fyra år och vet mycket. ”Det här är en elcykel, förstår du.”

Förskollärarna **Annette Borg** och **Yvonne Hjorth** håller på att förbereda färden till Ekholmens bibliotek. I lådan frampå cykeln finns plats för sex barn. Tre på varje sida, på inbyggda bänkar.

Förskolan har haft lådcykeln sedan våren 2017. Första turen gick till ishallen, just innan den stängdes för säsongen. Sommartid när förskolorna på området turas om att hålla öppet, får cykeln tjänstgöra på olika håll.

– Ofta tar vi bara en cykeltur för att det är roligt, berättar Annette. Och vi kör till Vidingsjö motionscentrum med de allra yngsta barnen. Då kan vi cykla i omgångar så att alla kan komma med, det går ju så lätt fram och tillbaka.

Hon säger också att barnen kan komma med olika önskemål, som till exempel att se en grävmaskin.

–Då lastar vi på dem och kör runt tills vi hittar en, det är inga problem. Alltid är det något hus här i området där det grävs.

FULL KOLL Elcyklar i kommunal verksamhet

Initiativet till kommunala elcyklar togs för ett par år sedan av Miljö- och samhällsbyggnadskontoret. Förskolor erbjuds att prova eldrivna lådcyklar under ett par veckor. Först ut var bland annat Lekladan i Malmslätt, där man hade barn i rullstol. Tack vare lådcykeln kunde de följa med på utflykt på samma villkor som de andra barnen.

Nu har flera förskolor köpt egna el-lådcyklar. Kommunen har även köpt tre cyklar till vårdboheter. Det är rickshawliknande elcyklar med sufflett.

Elcyklar är ett led i att förbättra miljön och göra Linköping koldioxidneutralt till år 2025 men just Vidingsjö bys elcykel är inköpt i samband med projektet **Hållbar förskola och skola**.

Nu undrar Alma var fotografen har sin cykel. Lite generad erkänner han att den står kvar hemma i garaget. Alma ser ut att tycka synd om honom.

Så stiger hon på. De andra barnen kommer efter och sätter sig. När alla är på plats ska säkerhetsbältena på. Förskollärarna kollar att allt är som det ska. Hjälmsknäppt, bälteknäppt.

Till sist placerar de tre ryggsäckar mellan fötterna på barnen. De behövs för att ta hem alla böcker som de ska låna.

Stämningen i lådan är på topp när Yvonne rullar ut cykeln genom grinden. Annette följer också med. Hon har också en elcykel, som hon hyr av kommunen. Den är toppen, tycker hon. Ofta

cyklar hon de två milen till och från jobbet.

Den gråtande pojken ser långtansfullt efter ekipaget när det försvinner bortåt Fredriksberg.

Om en liten stund är barnen från avdelningarna Safiren och Smaragden framme och invaderar barnavdelningen på Ekholmens bibliotek. **Astrid Dohlmar** hittar en bok med sitt eget namn i titeln. Stor förtjusning. Kan hon sina egna bokstäver?

– Jaaadå!

Alma har också hittat en bok.

– Den här är jättebra, den har jag på min ljudbok, den heter Kaj lär sig spela hockey.

Medan barnen väljer och bokhögarna växer reflekterar Yvonne Hjorth över könsroller i barnlitteraturen:

– Oftast handlar böckerna om pojkar, som gör roliga saker. Även när ett djur är huvudperson är det vanligtvis en ”han”. Där är vi förstås lite friare och för det mesta går det lika bra att läsa ”hon”.

Nu har barnen lagt väldigt många böcker på hög. Det är dags att cykla hem. Men först ska böckerna registreras. Barnen hjälper till. Sen vinkar de adjö till bibliotekspersonalen.

Där ute börjar proceduren med hjälmar och säkerhetsbälten om igen. Alla böcker ska också med.

–Akta tårna!

Barnen drar in fötterna så att ryggsäckarna får plats.

En äldre dam kommer fram.

– Nämen titta! Sex stycken! Det ser ju väldigt roligt ut.

Hon har rätt. Det är roligt.

Alma, Astrid och deras kompisar ser ut att äga världen när de far iväg.

Text: Bulle Davidsson

Foto: Lennart Lundwall

Barnen deltog i en konferens på Stångåstaden, där de fick förhandla om vad de ville göra med gården. "Det är ett givande och tagande. Barnen tas på allvar och bidrar på riktigt, bara genom att vara sig själva," säger förskolläraren **Nadia Hoummada**.

– Ryd är ju en fantastisk plats, med fantastiska människor! säger **Lasse Sunnesjö**.

– Projektet skapar ett tillsammanskap, säger **Sofia Hedin**.

ODLAR EN NY RELATION

Förskolans barn vårdar gården ihop med grannarna

På avdelning Marängen på förskolan Kakburken har barnen ett viktigt uppdrag. Genom att vara ”skötselpatrull” åt en innergård i Ryd länkar de ihop samhället.

– Det barnen gör är på riktigt viktigt! Demokrati och integration är en aktiv handling, säger pedagogistan och initiativtagaren **Sofia Hedin**.

Idén till en faddergård började med rädsla. Pensionärer i Ryd uppgav till Stångåstaden att de kände otrygghet och inte vågade gå ut på kvällarna.

– Tillsammans med fastighetsbolaget började vi fundera på hur vi kunde få fatt i rädslan. Vi kom fram till att relationer är svaret, säger pedagogistan **Sofia Hedin**.

Hon menar att förskolan lätt blir en isolerad verklighet, men att barnen genom detta kan spela en viktig roll i att binda samman samhället och bli långsiktiga relationsbyggare.

– Har vi en relation till varandra, växterna och djuren tar vi också hand om våra grannar, vårt närområde och den lilla trädgårdssnäckan, säger förskolläraren **Nadia Houmada**.

”**Barnen får hjälpa till med sådant som verkligen behövs. De påverkar och skapar.**”

Varje vecka kommunicerar barnen och pensionärerna via sms inför kommande träff på faddergården. Smsen projiceras på väggen och pedagogerna hjälper barnen att läsa.

”Hej världens bästa skötselgrupp! Det har blivit dags att plocka de äpplen som fallit och frakta dem till komposten. Kramar Lasse, Lida och Bengt.”

Svaret från barnen kommer snabbt.

”Vi ses imorgon! (Vi älskar er! <3)”

Dagen efter möts barnen med stora kramar, krattor och skottkärror.

– Barnen får hjälpa till med sådant som verkligen behövs, påverka och skapa vår gård. De känner stolthet över vad de skapar och lär sina syskon att också vara rädda om området, säger faddern **Lasse Sunnansjö**.

Det barnen lär sig på faddergården tar de med tillbaka till förskolan, där upp-täckandet fortsätter.

– Vi försöka fånga upp vad barnen fastnar för och få in läroplanen i det, säger **Nadia**.

Hur är en skottkärra konstruerad? Hur lastar vi den så att den inte tippas? Varför har Lasse mycket mer här på sina armar ▶

Jessica Jarhall och Simon Hjort, lektorer i Linköpings kommun

– Varje gång jag går till affären nu får jag stora kramar av barnen och blir presenterad för deras föräldrar, säger **Lasse Sunnesjö**.

► **än min pappa? Fryser han mer?** Barnen ställer hypoteser, reflekterar med varandra och tar reda på fakta. Samtidigt lär de sig fysik, teknik, biologi, socialt samspel och mycket mer. Ibland hälsar de på hos pensionärerna och får se inredning och möblemaning som ofta skiljer sig från deras egna hem.

– Samhällsdeltagande är så viktigt, särskilt i detta område. Barnen kan påverka, men de påverkas också, de är helt enkelt en del av samhället, säger Nadia.

För Lasse är onsdagarna veckans höjdpunkt.

– Barnen är vår framtid. Detta är ett långsiktigt arbete för en hållbar framtid. Genom att börja med de yngsta når vi också deras äldre syskon och föräldrar.

Före projektet hade Lasse aldrig skakat hand med en somalisk man.

– Varje gång jag går till affären nu får jag stora kramar av barnen och blir presenterad för deras föräldrar.

Han berättar att han nyligen träffade en flicka i Ryd centrum, som under förra läsåret tog hand om faddergården men som nu har börjat i förskoleklass.

– När hon såg mig släppte hon allt hon hade och rusade fram för att ge mig en kram. Då blev jag blöt i ögonen.

Relationerna dem emellan är win-win. Lasse har inga egna barn och många av förskolebarnen har inga äldre släktingar i Sverige.

– De behöver äldre förebilder och de ger oss så mycket kärlek och glädje! De slåss om att få komma hit, men för

MERSMAK Om faddergårdar

Nyfiken på att skapa en egen faddergård i ert område? Kontakta pedagogist Sofia Hedin för mer information 013-263454..

oss betyder nog detta ännu mer, säger Lasse.

Hans granne, **Bengt Lindberg**, håller med.

– Jag blev änkeman för fyra år sedan och detta har gett mig ny livskvalitet. Jag fyller snart 70 år och ska hålla på med detta så länge jag orkar.

De båda männen missar inte en onsdag med barnen.

– Det är viktigt med kontinuitet! På vintern kommer vi istället till dem för att läsa och arbeta vidare med det som skett på gården, som att se våra solrosor växa. De visar oss hur man äter i deras matsal och att man inte ska ta mer än man orkar äta upp, säger Lasse.

Han har blivit en länk till andra människor i Ryd och en nyfikenhet har väckts i hela samhället. I år har två nya faddergårdar skapats och pedagoger från Örebro har varit på studiebesök, där ett likande projekt ska inledas. Sofia har även varit i Stockholm för att föreläsa om faddergården.

– Vi vill att detta ska finnas överallt! Detta är ett demokratiskt projekt för en hållbar framtid. Barnen får lära sig att vi får när vi ger - och blir samtidigt en del av samhället. Det de gör är viktigt, på riktigt.

Text och foto: Zandra Erikshed

FULL KOLL Hur mäts framgång?

- Behörighet till gymnasiet
- Meritvärde åk 9
- Läsnings åk 1
- Minskad frånvaro
- Nationella prov
- Elevers välbefinnande i skolan

Foto: Presbild

MERSMAK Om utveckling från mitten

Michael Fullan: Leadership from the middle, a system strategy
www.michaelfullan.ca/books

” **Om du på en skola** lägger tre år på att utveckla elevhälsoarbetet, då kanske en annan skola har blivit riktigt skicklig på digitala verktyg.

Hur gör vi skillnad för varje elev?

Ta vara på tusentals år av samlad yrkeserfarenhet

Varje barn och elev har rätt att utvecklas maximalt utifrån sina egna förutsättningar. Men hur lyckas vi med det? Satsningen #förvarjebarn och #förvarjeelev fokuserar på skolornas egna behov och undervisningen i klassrummet. Genom samarbete mellan skolorna ska man stötta varandra i att hitta problemlösningar.

Det finns en vision att Linköping ska bli Sveriges främsta skolkommun år 2022, sett till jämförbara kommuner. För att nå dit krävs en strategi som innefattar hela det lokala skolsystemet i Linköping. Det är den strategin som går under namnet #förvarjeelev, i förskolan #förvarjebarn.

– Det görs fantastiskt mycket bra jobb i våra skolor och förskolor men vi har en bit kvar i vissa hänseenden för att kunna säga att vi tillhör toppen, säger **Simon Hjort**, lektor i Linköpings kommun.

Han och kollegan Jessica Jarhall har varit med och arbetat fram strategin, som egentligen är en utveckling av de kollegiala strukturer som redan etablerats bland lärarna på skolorna. Nu handlar det om att skapa en form där skolorna sinsemellan kan lära av varandra. #förvarjebarn kommer heller inte med några färdigformulerade mål. Jessica Jarhall och Simon Hjort talar istället om "skolutveckling från mitten".

– Det innebär att fokus ligger på skolornas behov och att satsningen är något man gör tillsammans. Med "mitten" i systemet menas rektor på skolorna och ledande lärare. Det handlar om att stärka dem och deras möjligheter att lära av varandra, säger Jessica Jarhall, som betonar att det är eleverna som står i centrum för det nya tillvägagångssättet och att det är undervisningen i klassrummet som samarbetet handlar om.

Metoden innefattar inga färdiga koncept, utan får växa fram under tid och bygger på uppföljningar och justeringar allt eftersom sådana behov uppstår.

Alla 50 skolor och 140 förskolor inom Linköpings kommun ingår i satsningen

” Det finns ett väldigt sug att få diskutera skolutveckling på den nivån.”

och ska hjälpas åt. Under läsåret träffas rektorer/förskolechefer och ledningsgrupper i varje område vid tre tillfällen och delar sina mål, undersöker hur det går och diskuterar strategierna för att bli bättre. Skolan har påbörjat arbetet och förskolan startar sitt arbete under hösten.

– Vi har cirka 5 000 lärare och pedagoger i kommunen. Tillsammans bär de på tusentals års yrkeserfarenhet. Då uppstår frågan: använder vi den här kunskapen som vi har tillräckligt mycket? Nyttjar vi den här guldgruvan? Det handlar om att ta fasta på all den här beprövade erfarenheten och att bygga ett system för att få kunskapen att cirkulera och inte bli inkapslad, säger Simon Hjort.

– Från huvudmannens sida handlar det om att hitta sätt så att skolorna inte ska vara så isolerade. Att nå alla elever och göra så stor skillnad som möjligt för dem, säger Jessica Jarhall.

För att ingen elev ska falla mellan stolarna gäller det att skolan vet var hen befinner sig i kunskapsutvecklingen, att insatser sätts in tidigt när det behövs och att resurser används på ett effektivt sätt. Undervisningen på förskolan blir väldigt betydelsefull.

– Ju tidigare vi kan stödja elever desto större skillnad kommer det att göra genom hela systemet. Vi behöver bli bättre på likvärdighet. Det skiljer sig mellan skolorna hur man jobbar med de här

sakerna och det finns stora möjligheter för rektorer och ledningsgrupper att lära av varandra.

Den första träffen ägde rum vid terminens uppstart. Den andra träffen sker i januari, också den med andra skolor. Då är det skolornas ledningsgrupper bestående av rektorer, förstelärare, arbetslagsledare med flera som möts. Den tredje avstämningen blir i vår.

Från dem som var med vid uppstarten har återkopplingen varit positiv.

– Det finns ett väldigt sug att få mötas på det här sättet. Att få diskutera skolutveckling på den nivån, säger Jessica Jarhall.

Och om upplevelsen vid tidigare, liknande satsningar, kan ha varit att de leder till jämförelser mellan skolorna så har reaktionerna nu visat prestigelöshet och en öppenhet inför att lära av varandra.

– Skolan är så pass komplicerad. Du kan aldrig bli fullärd. Om du på en skola lägger tre år på att utveckla elevhälsoarbetet, då kanske en annan skola har blivit riktigt skicklig på digitala verktyg i undervisningen. Det är inte att de är bättre än andra utan att de jobbat med olika saker. En skola orkar inte göra allting. Men skolorna kan titta på varandra och lära sig. Man kanske kan hitta framgångsfaktorerna och tillvägagångssätten och hitta genvägar och undvika att göra misstagen som den första skolan gjorde.

– För om en skola vinner och en förlorar, blir inte systemet bättre. Vi är här för varje elev och varje barn, säger Simon Hjort.

Christel Valsinger
Foto & Illustration: Shutterstock

FÖRSÖKSBALLONGEN

Foto: Linn Ahlgren/Nationalmuseum

Tanneforssskolan inviger Nationalmuseum i Stockholm

När Nationalmuseum i Stockholm återinvigs efter fem år fyllda av olika reparationsarbeten bjuds skolor från olika delar av landet in för en invigning där barnen står i fokus. Barnen får en rundguidning före alla andra nyfikna.

Bland de inbjudna skolorna är Tanneforssskolan som tackade ja till invitationen. Tanneforssskolans fyror kommer därför den 10 oktober att åka upp till Stockholm för att ta del av Nationalmuseums alla konstskatter. Museet och SJ står för alla 24 barns omkostnader medan skolan själva får stå för medföljande personals utgifter.

Ett önskemål som museet hade var att eleverna kommer förberedda på olika sätt. En av önskingarna var att eleverna

tillsammans med deras bildlärare, **Maria Moqvist**, tillsammans arbetar kring konst och konsthantverk.

En annan förberedelse som eleverna behöver förbereda sig på är all media som kommer att finnas med under dagen. Det kan komma frågor från nyfikna journalister som inte själva hunnit se hur museets lokaler pyntats med olika konstverk.

– Nu (i början av september red anm.) väntar vi fortfarande på att få veta mer kring hur Nationalmuseum vill att vi ska förbereda oss. Så vi går mest runt och väntar just nu, berättar rektor **Jessica Wågh**.

– Det ska bli väldigt roligt att åka iväg i alla fall och det är det vi alla känner, säger Jessica Wågh. ■

Foto: Hans Thorswärd/Nationalmuseum

Unikt höstprojekt om hållbarhet

I höst startar ett unikt pilotprojekt genom ett samarbete mellan Kolmårdens djurpark, Tekniska verken och Linköpings kommun.

Syftet är att möjliggöra ett lustfyllt och engagerat lärande så att alla elevers kunskaper och handlingskompetens stärks i att bidra till en hållbar värld. Målgrupperna för Bästa världen är åk2/fth, åk 5 och åk 8.

Förarbetet görs i egen verksamhet med stöd av inspirationsmaterial från Tekniska verken. Materialet har tagits fram i samverkan med pedagoger och lektorer i Linköpings kommun. Vid besöket på Kolmårdens djurpark ansvarar Zoo-pedagoger för stationer med skräddarsytt innehåll för varje årskurs. Efterarbetet innehåller presentationer samt erfarenhetsutbyte mellan medverkande skolor. Vid positivt utvärderingsresultat är avsikten att erbjuda samtliga elever detta i fth/åk2, åk 5 och åk 8 hösten 2019. ■

Frí hållbar bok

Nu finns den där! Boken "Handling för hållbarhet". Författarna **Lisa Carlsson** och **Ola Uhrqvist** har tillsammans med Didaktikcenter under det senaste året gjort en bok som sätter glasögon på vårt beteende och förhållningssätt när det gäller hållbart tänkande i vardagslivet. Boken är en lärarhandledning och är fri att användas för dig som jobbar med hållbar utveckling i dina klasser.

Sök på Handling för hållbarhet Linköpings kommun. ■

#förvarjeelev #förvarjebarn

Maximalt lärande i fokus

Vår vision är att bli Sveriges främsta skolkommun 2022. Dit når vi genom ett gemensamt fokus på att varje elev och varje barn ska nå sitt maximala lärande i såväl skolan som förskolan. I höst tar vi nästa steg i det kollegiala lärandet genom att möjliggöra ett systematiskt utbyte mellan ledningsgrupperna på samtliga skolor. Arbetet leds av områdeschef som tillsammans med skolledare och pedagoger vässar sina strategier för att nå en ännu bättre undervisning.

Syftet är att nå en sammanhållen skolutveckling i kommunen där vi nyttjar vår gemensamma kompetens **#förvarjeelev** och **#förvarjebarn**. ■

Linköping
Där idéer blir verklighet